

господарювати на поліській території зможуть тільки ті підприємства, які розвиватимуть тваринницьку галузь. Найбільш прибутковим у рослинництві є вирощування овочів та кормових культур [2].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, основними виробниками сільськогосподарської продукції у первинній ланці агробізнесу області є особисті селянські господарства, які виробляють дві третини валової продукції сільського господарства. Проте останнім часом спостерігається тенденція до зростання обсягів виробництва у сільськогосподарських підприємствах завдяки тваринницькій продукції та у фермерських господарствах завдяки збільшенню площ посівів сільськогосподарських культур.

Метою подальших досліджень є наукове обґрунтування процесів реформування аграрного сектора економіки, вивчення способів агропромислової інтеграції в сучасних умовах та прогнозування формування найбільш ефективних типів виробничо-територіальних поєднань сільськогосподарських підприємств.

Список використаної літератури

1. Лужанська Т. Ю. Виробничо-територіальні типи сільськогосподарських підприємств Закарпатської області: суспільно-географічне дослідження : автореф. дис. ... канд. геогр. наук / Т. Ю. Лужанська. – Львів, 2003. – 23 с.
2. Науково обґрунтована система ведення агропромислового виробництва у Волинській області : наук. вид. / за ред. М. О. Поліщука. – Луцьк : ПП В. П. Іванюк, 2008. – С. 25–31.
3. Пістун М. Д. Географія агропромислових комплексів : навч. посіб. / Пістун М. Д., Гуцал В. О., Проворотар Н. В. – К. : Либідь, 1997. – 200 с.
4. Ранця І. І. Територіальна організація агробізнесу регіону (на матеріалах Львівської області) : автореф. дис. ... канд. геогр. наук / І. І. Ранця. – Львів, 2005. – 20 с.
5. Реформування та розвиток підприємств агропромислового виробництва / за ред. П. Т. Саблука. – К. : ІАЕ, 1999. – 532 с.
6. Слав'юк Р. А. Асоційовані форми аграрного бізнесу: особливості утворення, практика функціонування, перспективи регулювання : монографія / Слав'юк Р. А. – Луцьк : Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. – 321 с.
7. Статистичний щорічник Волинської області за 2010 рік / за ред. Мотиль М. І. – Луцьк : Голов. упр. статистики у Волин. обл., 2011. – С. 115–151.

Адреса для листування:
43000, м. Луцьк, вул. Потапова, 9,
кафедра географії.

Статтю подано до редколегії
14.02.2012 р.

УДК 911.3:338.43(477.82)

Г. С. Голуб – аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Сучасні тенденції розвитку агропромислового виробництва Волинської області

Роботу виконано на кафедрі економічної та соціальної географії КНУ ім. Т. Шевченка

Розглянуто та проаналізовано стан сільського господарства Волинської області, а також досліджено та виділено сучасні тенденції в агропромисловому виробництві. Запропоновано основні пріоритетні напрями вдосконалення та розвитку агропромислового комплексу області.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, рослинництво, тваринництво.

Голуб Г. С. Современные тенденции развития агропромышленного производства Волинской области. Рассматривается и анализируется состояние сельского хозяйства Волинской области, а также исследуются и

выделяются современные тенденции в агропромышленном производстве. Предлагаются основные приоритетные направления совершенствования и развития агропромышленного комплекса области.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, растениеводство, животноводство.

Golub G. S. Modern Tendencies of the Development of Agroindustrial Production in Volyn Region. In the article condition of agriculture in Volyn region is considered and analyzed, and also modern lines in agroindustrial manufacture are investigated and allocated. The basic priority directions of perfection and development of agriculture of region are offered.

Key words: agroindustrial complex, plant-growing, stock-raising.

Постановка наукової проблеми та її значення. Провідним сектором економіки Волинської області є агропромисловий комплекс, що поєднує в собі виробництво сільськогосподарської продукції, її промислову переробку, матеріально-технічне обслуговування села [6]. Сільське господарство та агропромисловий комплекс забезпечують майже половину сукупного продукту економіки регіону. Волинська область займає друге місце з виробництва м'яса і третє місце з виробництва молока у державі (у розрахунку на одного жителя), а також 12-те місце за темпами розвитку сільського господарства по Україні, тому основним завданням агропромислового комплексу області залишається збереження стабільного нарощування виробництва продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості, створення ефективного конкурентного середовища, розвиток інфраструктури аграрного ринку [2, 5].

Актуальність теми дослідження зумовлена перспективністю розвитку регіону у таких площинах, як аграрний сектор, місцеве самоврядування і транскордонна співпраця [9]. Подальше реформування аграрного сектору, розвиток цілісних господарських комплексів на базі сьогоднішніх агроформувань, становлення та професіоналізація консалтингових структур у цій сфері сприятимуть збільшенню значення цієї галузі в економіці Волинської області загалом та ефективній економічній спеціалізації регіону [1, 7]. В області помітні значні позитивні зрушення у вдосконаленні структури агропромислового виробництва. За таких умов загальна оцінка стану і розвитку сільськогосподарського виробництва у Волинській області є достатньо важливою й актуальною.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Наукові публікації з теми, що розглядається, здебільшого економічно спрямовані. Вагомий внесок у вивчення та дослідження агропромислового виробництва, а також економічного обґрунтування АПК зробили М. Д. Пістун, Я. Б. Олійник, О. М. Шпичак [8], О. Г. Топчієв [7], М. І. Фашевський, С. І. Дорогунцов [1], Б. М. Данилишин, М. Й. Шевчук, О. В. Голій та ін. Проте багато питань і досі залишаються недостатньо вивченими. У зв'язку з цим виникла потреба дослідження і вивчення сучасних тенденцій розвитку агропромислового виробництва у Волинській області.

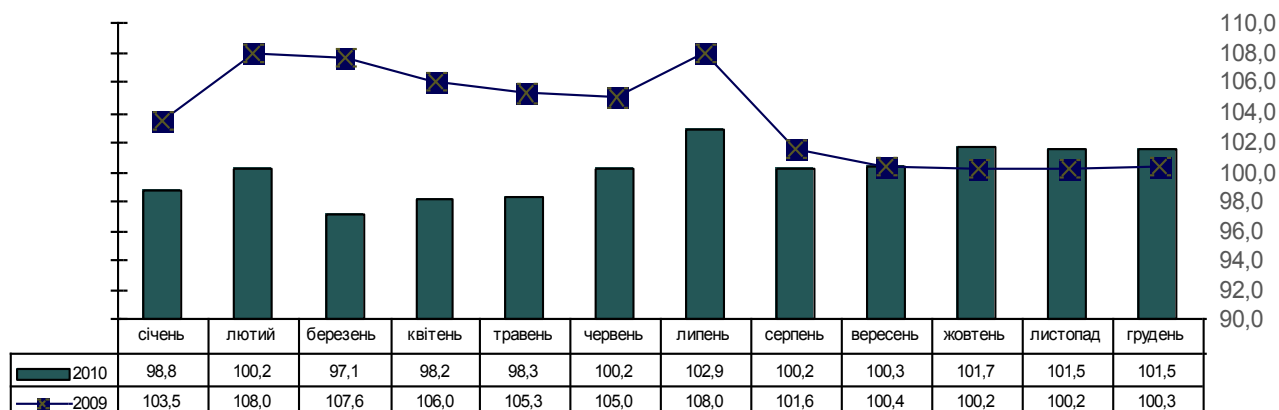
Мета роботи – дати загальну характеристику сільськогосподарському виробництву Волинської області за останні роки, зокрема у таких секторах агропромислового виробництва, як рослинництво та тваринництво, які становлять майже половину загальнообласного сукупного продукту. Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**: вивчити стан розвитку агропромислового виробництва у районах та сучасні тенденції його розвитку; проаналізувати діяльність агропромислових підприємств області.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Площа сільськогосподарських угідь Волинської області становить 1052,2 тис. га, із яких рілля – 674,9 тис. га, багаторічні насадження – 11,4 тис. га, сінокоси – 157,8 тис. га і пасовища – 207,2 тис. га. У структурі сільськогосподарського виробництва регіону рослинництво становить 48 %, а тваринництво – 52 % [3].

За попередніми розрахунками, у 2010 р. в сільському господарстві вироблено продукції на суму 3 млрд грн, що на 1,5 % більше, ніж у 2009 р. (рис. 1). В аграрних підприємствах виробництво зросло на 2,8 %, у господарствах населення, які отримали 73,3 % сільськогосподарської продукції, – на 1 %.

Виробництво продукції рослинництва через збільшення урожаю картоплі, овочів та технічних культур збільшилося на 2,6 %, зокрема в агроформуваннях – на 9,6 %, а в домогосподарствах, частка яких становила 82,1 %, – на 1,3 %. Це пояснюється сприятливими погодно-кліматичними умовами під час вегетації рослин за досліджуваний період. Під посівами сільськогосподарських культур у 2010 р. було зайнято 478 тис. га, що на 6,1 тис. га (1,3 %) менше, ніж у попередньому році. Посівна площа в сільськогосподарських підприємствах скоротилася на 9,6 тис. га (4,9 %), у господарствах

населення площі посівів збільшилися на 3,5 тис. га (1,2 %) і становили 184,4 тис. га та 293,6 тис. га відповідно.

Рис. 1. Зміни обсягів сільськогосподарського виробництва, %
(наростаючим підсумком у % до відповідного періоду минулого року)
(За даними Державного агентства статистики України)

У структурі посівних площ в області переважають зернові та кормові культури. Зернові культури займають 242,1 тис. га (50,7 % загальної площі), кормові – 115,7 тис. га (24,2 %), картопля – 65,9 тис. га (13,8 %), технічні культури – 42,6 тис. га (8,9 %), зокрема цукровий буряк (фабричний) – 16,3 тис. га (3,4 %), овочі – 11,7 тис. га (2,4 %). Посіви технічних культур збільшилися у 1,5 рази: цукрових буряків (фабричних) – на 7,6 тис. га (в 1,9 разу), сої – на 4 тис. га (в 1,9 разу), ріпаку – на 3,5 тис. га (28,2 %).

Виробництво зернових культур порівняно з 2009 р. скоротилося на 9,4 %, що зумовлено і зниженням їх урожайності (на 1,2 ц з 1 га, або на 4,4 %), і зменшенням площ посіву (на 16,1 тис. га, або на 6,2 %). При цьому, якщо сільськогосподарські підприємства зменшили посіви зернових культур на 19,6 тис. га (16,1 %), то домогосподарства – збільшили на 3,5 тис. га (2,6 %). Частка господарств населення, незважаючи на скорочення у них виробництва на 3,5 %, зросла на 3,4 %. Валовий збір цукрових буряків становив 473,4 тис. т і зріс в 1,8 разу порівняно з 2009 р., зокрема в сільгоспдприємствах – у 1,6 разу, у господарствах населення – у 2,7 разу. Збільшення виробництва цукрових буряків відбулося насамперед завдяки розширенню посівних площ згідно з державною програмою зі збільшення виробництва цукру на 7,7 тис. га (в 1,9 рази), зокрема в агроформуваннях – на 4 тис. га, у домогосподарствах – на 3,7 тис. га, хоча урожайність загалом знизилася з 307 до 294 ц/га. У 2010 р. цукрові буряки вирощували 214 підприємств (21 % тих, що займалися рослинництвом), порівняно зі 147 в 2009 р. Три чверті урожаю солодких коренів виростили аграрії Луцького, Горохівського та Володимир-Волинського районів. Менший урожай зібрали лише в Ковельському та Турійському районах.

За 2010 р. сільгоспдприємства виробили 37,5 тис. т ріпаку, що на чверть більше, ніж за 2009 р., та 16,8 тис. т сої (вдвічі більше, ніж за попередній рік). Вирощування ріпаку зосереджено у Горохівському, Луцькому, Локачинському та Володимир-Волинському районах, які отримали 88 % загальнообласного виробництва сої. Це пояснюється тим, що в наш час ринок олійних культур стрімко і динамічно розвивається [4]. Передумовами для цього є бажання населення споживати високоякісні продукти харчування рослинного походження та використання рослинних олій як сировини для виробництва екологічного палива внутрішнього згорання, що експортується [8]. Тому особливе значення у формуванні вітчизняних олійно-жирових ресурсів мають ріпак і соя.

Порівняно з 2009 р., у господарствах усіх категорій виробництво картоплі (986,4 тис. т) збільшилося на 2,1 %, овочів (248,7 тис. т) – на 1,3 %, що зумовлено зростанням урожайності картоплі на 3,2 % та площ посіву овочевих культур на 3,4 %. Обсяги виробництва плодово-ягідної продукції (34,2 тис. т) зменшилися на 3 %. Господарства населення виростили 99,2 % загального

врожаю картоплі, 95,7 % овочів, 94,7 % плодів і ягід, 56,4 % зерна, 30,8 % цукрових буряків (фабричних).

Під урожай 2011 р. озимих на зерно та зелений корм (включаючи ріпак) посіяно на площі понад 170 тис. га, що перевищує обсяг посіву під урожай минулого року на 8,6 %, зокрема зернових культур на зерно – 152,1 тис. га (на 9,2 % більше). Фермерські господарства у 2010 р. виробили 43 тис. т зерна, що на 22,1 % менше позаминулорічного, 59,8 тис. т цукрових буряків (у 1,6 разу більше), 7,4 тис. т картоплі (в 1,6 разу більше), 8,1 тис. т овочевої продукції (на 2,7 % більше). Їх частка у загальному виробництві становить 7,4, 12,6, 0,7 та 3,3 % відповідно.

У галузі тваринництва у 2010 р. вироблено на 0,4 % продукції більше, ніж у 2009 р. Забезпечили цей приріст господарства населення, які збільшили виробництво на 0,7 % завдяки росту обсягів вирощування свиней. У сільськогосподарських підприємствах через скорочення обсягів вирощування великої рогатої худоби виробництва молока та яєць не вдалося перевищити рівень 2009 р. Як наслідок, частка агроформувань у загальному виробництві дещо зменшилася (з 35,4 до 35,2 %).

У структурі реалізації сільськогосподарськими підприємствами худоби та птиці на забій частка птиці всіх видів становила 75,9 % (у 2009 р. – 74,5 %), великої рогатої худоби – 10,5 % (13,5 %), свиней – 13,6 % (12 %). Збільшення питомої ваги м'яса птиці та свиней зумовлене ростом обсягів їх реалізації на 8,1 % та 20,5 % відповідно, тоді як реалізація на забій великої рогатої худоби скоротилася на 17,6 %. Майже три чверті загального обсягу реалізованої на забій аграрними підприємствами худоби та птиці становить продукція товариств «Володимир-Волинська птахо-фабрика» та «Птахокомплекс “Губин”».

В аграрних підприємствах (крім малих) загалом обсяг вирощування худоби та птиці збільшився порівняно з аналогічним показником позаминулого року на 1,6 % через зростання обсягу вирощування свиней та птиці відповідно на 8,8 % і 3 %, тоді як великої рогатої худоби вирощено на 14,5 % менше. Середньодобові прирости на вирощуванні та відгодівлі становили: великої рогатої худоби – 408 голів проти 405 голів позаторік, свиней – 394 голів проти 379 голів.

У цілому в аграрних підприємствах обсяги вирощування перевищували обсяги реалізації худоби та птиці на забій на 1,8 %, у 2009 р. – на 6,3 %. Свиней вирощено на 8,3 % більше, ніж реалізовано, великої рогатої худоби – на 2,3 %, птиці – на 0,6 %. Обсяги вирощування худоби та птиці відставали від обсягів їх реалізації на забій у чотирьох районах, зокрема у Старовижівському реалізовано на забій майже в 1,3 разу більше худоби, ніж її вирощено.

Незважаючи на підвищення продуктивності корів, через постійне скорочення дійного стада виробництво молока в аграрних підприємствах менше, порівняно із 2009 р. Приросту виробництва досягли у Локачинському (на 41 %), Володимир-Волинському (на 7,6 %), Луцькому (на 5,5 %), Ківерцівському (на 4,2 %), Горохівському (на 0,2 %) районах, водночас у Любешівському та Любомльському зменшили валовий надій молока на 42,7 % і 41,9 %. Найбільші виробники – підприємства «Городище», «Дружба», «Рать» Луцького та «Прогресс» Володимир-Волинського районів, де за 2010 р. надій від корови становив понад 4 тис. т молока. Середній надій молока в розрахунку на середнє поголів'я корів молочного стада збільшився на 135 кг (4,3 %) і становив 3259 кг. Скоротилася продуктивність корів у аграрних підприємствах 10 районів, крім Локачинського, де вона збільшилася на 436 кг (12,9 %), Луцького (на 319 кг, 6,6 %), Горохівського (на 147 кг, 4,1 %), Ківерцівського (на 127 кг, 9,2 %) та Турійського, у якому відбулося незначне зростання. Найвища продуктивність спостерігалась у господарствах Луцького (5117 кг), Володимир-Волинського (4401 кг), Локачинського (3805 кг) та Горохівського (3698 кг) районів, водночас у семи районах вона не перевищила 1800 кг.

Основну частину (82 %) яєць одержали у ТзОВ «Агідель», яке виробляє їх для інкубації на території Локачинського району, наростивши за рік обсяги на 3,3 %. З жовтня 2010 р. на потужностях Рожищенського птахокомбінату розпочало діяльність ТзОВ «Данута», яке за три останні місяці року виробило більше 2 млн штук харчових яєць. Для забезпечення господарств молодняком птиці інкубаторні підприємства у 2010 р. проінкубували 25,6 млн штук яєць та вивели 19,1 млн голів здорового молодняка, що у 1,5 рази більше позаминулорічного. Першість і тут належить товариству «Агідель», на яке припадає більше 97 % виведеного молодняка птиці.

Більшість поголів'я худоби та птиці утримує населення. На початок січня 2011 р. в домогосподарствах налічувалось 66,7 % загальної чисельності великої рогатої худоби (торік –

64,1 %), зокрема корів – 77,1 % (77,2 %), свиней – 80,1 % (77,7 %), овець і кіз – 96,8 % (96,2 %), птиці всіх видів – 50,9 % (49,8 %). У господарствах населення спостерігається скорочення поголів'я великої рогатої худоби (на 0,8 %), водночас зросла чисельність свиней (на 15,9 %) та птиці (на 1,5 %), кількість овець та кіз залишилась на рівні минулого року.

В агроформуваннях зменшилося поголів'я великої рогатої худоби (на 11,8 %) та птиці (на 3,1 %), дещо збільшилася чисельність свиней (на 0,3 %).

Кількість великої рогатої худоби зменшилася в усіх районах, зросла лише в Локачинському (на 43,8 %) та Луцькому (на 0,1 %). У Локачинському районі вагомий вплив на збільшення поголів'я мало ТзОВ «Україна», яке утримує понад 60 % загальнорайонного поголів'я і наростило чисельність великої рогатої худоби більш як на 400 голів, або в 2,4 рази. Найбільше скоротили поголів'я у Ковельському (на 3 тис. голів, 16,3 %), Ратнівському (на 1,6 тис. голів, 26,7 %), Турійському (на 1,2 тис. голів, 15,3 %) районах. У сільгосп підприємствах Любешівського та Любомльського районів залишилося менше 350 голів великої рогатої худоби і за 2010 р. поголів'я зменшилося на 20,7 % і 25,4 %. Хоча в цілому в області поголів'я корів зменшилося на 2,5 %, зберегли та навіть наростили їх чисельність у Локачинському (на 12,9 %), Рожищенському (на 11 %), Володимир-Волинському (на 4,3 %) та Луцькому (на 1,5 %) районах.

Чисельність свиней у сільськогосподарських підприємствах зросла у половині районів. Найвищий ріст у 10,5 рази відбувся у Маневицькому районі завдяки новоствореному підприємству «Агроситниця», яке утримує майже 700 голів свиней. Також значний приріст зафіксовано у Турійському (на 2,2 тис. голів, 24,6 %) та Ковельському (на 1,4 тис. голів, 14,8 %) районах, де працює товариство «Віра-1». Водночас у семи районах поголів'я свиней зменшилося.

За 2010 р. у сільськогосподарських підприємствах отримали майже 27 тис. голів телят (по 73 голови в розрахунку на 100 корів порівняно із 70 у 2009 р.). Незначне покращення продуктивності корів не змогло компенсувати скорочення маточного поголів'я. Як наслідок загальне надходження приплоду телят зменшилося на 1,3 тис. голів (на 4,7 %). Поросят одержано 97,6 тис. голів, або на 2,6 тис. голів (на 2,7 %) більше. Хоча продуктивність основних свиноматок і нижча, ніж позаторік, у розрахунку на 100 маток отримано по 1318 поросят проти 1357 голів. Сільськогосподарські підприємства у 2010 р. порівняно з 2009 р. збільшили продаж населенню молодняка великої рогатої худоби на 374 голови (на 3,6 %), свиней – на 3,6 тис. голів (на 24 %) та птиці – на 61,3 тис. голів (на 15,1 %).

У минулому році сільськогосподарські підприємства мали 101,7 тис. т кормів всіх видів у перерахунку на кормові одиниці (на 1,3 % більше), зокрема концентрованих – 36,6 тис. т, що на 19,2 % більше, ніж на початку 2010 р. У розрахунку на одну умовну голову припадало по 7,9 ц кормів порівняно із 7,3 ц, концентрованих – 2,8 ц кормових одиниць, порівняно із 2,2 ц. Забезпеченість сільськогосподарських тварин кормами всіх видів скоротилася в аграрних підприємствах семи районів. Найсуттєвіше зниження відбулось у Любешівському (на 69,2 %) та Любомльському (на 41,6 %) районах.

Підсумовуючи викладене вище, ми можемо виділити окремі пріоритетні напрями розвитку АПК області. У рослинництві – це збереження і відтворення родючості ґрунтів, їх ефективне використання, застосування ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур, запровадження принципів екологічного та органічного землеробства. У **тваринництві** важливим напрямом є подальша модернізація великотварного виробництва молока у південних районах і приміських агроформуваннях, нарощення потенціалу м'ясного скотарства, свинарства та птахівництва насамперед у поліських районах, сприяння розвитку і структуризації особистих селянських господарств, надання допомоги селянським господарствам через розширення мережі сервісних підприємств, заготівельно-збутових кооперативів у співпраці з сільськими та селищними радами. У **кормовиробництві** пріоритетними напрямками є зміцнення кормової бази завдяки оптимізації структури посівів кормових культур, збільшення сінокосів і культурних пасовищ для випасу худоби, розширення використання у відгодівлі тварин збалансованих комбікормів і концентрованих добавок – преміксів, зростання виходу кормів із одного га. У **переробній галузі** необхідна реконструкція та технічне переоснащення окремих переробних підприємств м'ясної та молочної промисловості, створення виробництва переробки плодоовочевої галузі, використання

сучасних технологій, підвищення технологічного рівня цукрових заводів завдяки реконструкції та технічному переозброєнню.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Агропромисловий комплекс Волині є провідною галуззю економіки області. За останні роки в сільському господарстві створено третину валової доданої вартості всієї економіки області. Найбільш вигідним з економічної точки зору в області залишається виробництво зерна, цукрових буряків, овочів, картоплі, молока і молочних продуктів, м'яса і м'ясопродуктів.

2. Волинська область займає друге місце з виробництва м'яса і третє – з виробництва молока в державі (у розрахунку на одного жителя), а за темпами розвитку сільського господарства – 12-те місце в Україні.

3. В аграрних підприємствах виробництво зросло на 2,8 %, господарствах населення, які отримали 73,3 % сільськогосподарської продукції, – на 1 %. Виробництво продукції рослинництва через більший урожай картоплі, овочів та технічних культур збільшилося на 2,6 %, зокрема в агроформуваннях – на 9,6 %, у домогосподарствах, частка яких становила 82,1 %, – на 1,3 %.

4. У галузі тваринництва вироблено на 0,4 % продукції більше, ніж у попередні роки. Середній надій молока в розрахунку на середнє поголів'я корів молочного стада збільшився на 135 кг (4,3 %) і становив 3259 кг. В агроформуваннях зменшилося поголів'я великої рогатої худоби (на 11,8 %) та птиці (на 3,1 %), водночас дещо збільшилася чисельність свиней (на 0,3 %). Лідерами у птахівництві є ВАТ «Володимир-Волинська птахофабрика» та Локачинське ТЗОВ «Птахокомплекс «Губин'», яким належить 93,4 % загальнообласної чисельності птиці.

5. Перспективним є впровадження державних та обласних програм, спрямованих на інтенсифікацію сільського господарства, збереження родючості сільськогосподарських земель, технічного переоснащення підприємств АПК, відродження льонарства, картоплярства, а також підтримки і розвитку особистих селянських господарств.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у просторовому аналізі особливостей розміщення виробництва сільськогосподарської продукції і виявленні територіальних диспропорцій у спеціалізації агропромислового виробництва в області.

Список використаної літератури

1. Дорогунцов С. І. Удосконалення управління природокористуванням АПК / Дорогунцов С. І., Борщевський П. П., Данилишин Б. М. – К. : Урожай, 2002. – 124 с.
2. Гладій Н. В. Складові інтегрованих процесів в агропромисловому виробництві України / Н. В. Гладій // Економіка АПК. – 2005. – № 3. – С. 25–27.
3. Плеханов Д. О. Забезпечення життєздатності сільського господарства та його конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому продовольчих ринках / Д. О. Плеханов // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 11. – С. 66–68.
4. Саблук П. Т. Концептуальні аспекти модернізації аграрного виробництва та розвитку сільських територій в Україні / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2010. – № 8. – С. 3–9.
5. Сафін О. Планування в сільському господарстві у нових економічних умовах / О. Сафін // Економіка України. – 2004. – № 9. – С. 16–18.
6. Сахаров О. В. Цільові комплексні програми як засіб державного управління агропромисловим виробництвом / О. В. Сахаров // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 4. – С. 71–73.
7. Топчів О. Г. Основи суспільної географії / Топчів О. Г. – Одеса : Астропринт, 2001. – 457 с.
8. Шпичак О. М. Організаційно-економічні механізми розвитку АПК України / О. М. Шпичак // Вісн. аграр. науки. – 2000. – № 3. – С. 78.
9. Юрчишин В. Організаційно-економічні механізми розвитку АПК України в ринкових умовах / В. Юрчишин // Економіка України. – 2000. – № 6. – С. 89–91.

Адреса для листування:
e-mail: sgolub10@gmail.com.

Статтю подано до редколегії
25.02.2012 р.